

Cisterciácké klášterní krajiny

projekt spolupráce PRV
reg.č. 22/000/1931b/231/000001



EVROPSKÁ UNIE
Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
Evropa investuje do venkovských oblastí
Program rozvoje venkova





CHARTA CHARITATIS 1688

PŘÍKLAD VIZITACE ŽĎÁRSKÉHO KLÁŠTERA V DOBĚ BAROKNÍ

Mgr. Martina Schutová

VIZITACE CISTERCIÁCKÉHO ŘÁDU V RANÉM NOVOVĚKU

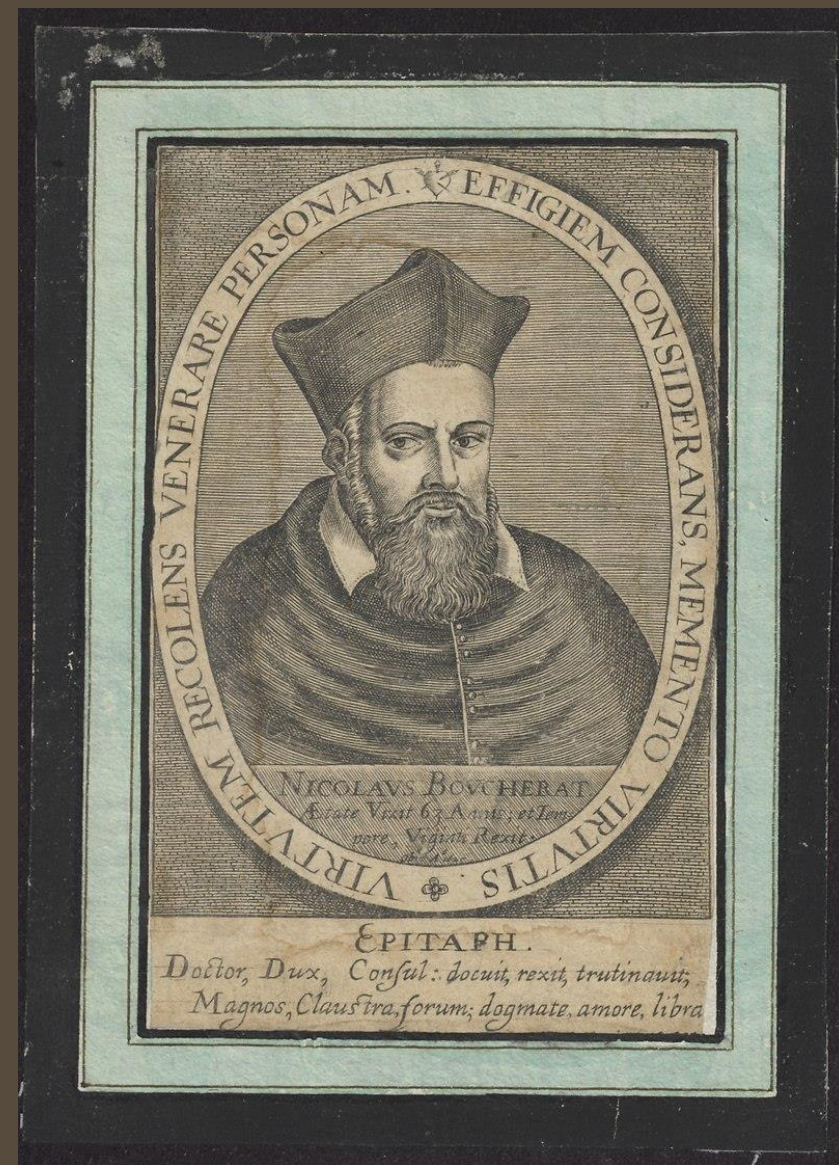


- řeholní vizitace – jeden ze základních prvků organizace cisterciáckého řádu již od 12. století, nástroj vnější kontroly
- základní význam a průběh se od středověku k ranému novověku výrazně nezměnil, přestože cisterciácká legislativa byla živým organismem, původní texty a nařízení byly doplňovány
- původně fungovala na základě filiačního systému, opat mateřského kláštera měl vizitovat kláštery dceřiné (s nárůstem počtu konventů problémy)

VIZITACE KLÁŠTERŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ

VIZITAČNÍ CESTY GENERÁLNÍCH OPATŮ

- vizitacemi klášterů v daných oblastech byli také vedením řádu pověřováni jednotliví opati (např. 1565 pověřilo vedení řádu zbraslavského opata Wolfganga, sedleckého opata Antonína a opata dolnoslezského kláštera Křešova vizitací v kláštorech Čech, Uher a Polska)
- 1580 a 1594-1595 generální opat Edmund de la Croix
- 1590 z pověření gen. opata komisař řádu Joannes Martinus Claudius Germain
- 1607-1609 a 1614-1616 Nicolaus II. Boucherat



ZMĚNY V ORGANIZACI CISTERCIÁCKÉHO ŘÁDU

- reformní snahy v návaznosti na odkaz tridentského koncilu (1545–1563) a reformu katolické církve - vznik cisterciáckých kongregací či provincií (portugalská)
- cisterciácké řádové organizace na teritoriálním principu se formovaly také ve středoevropském prostoru, kde vedle sebe vznikaly hornoněmecká kongregace a českomoravsko-lužická cisterciácká provincie
- proces formování – kompetence pověřených opatů/vizitátorů se někdy překrývaly. Geografická blízkost klášterů či zemské hranice v mnoha případech nahradily filiační vazby (např. Wilhering – Vyšší Brod)
- konventy byly součástí stejného či podobného politického, náboženského a společenského prostředí a potýkaly se s podobnými problémy
- 22. února 1616 - provinciální kapitula v Praze – vznik českomoravsko-lužického vikariátu – v čele generální vikář a vizitátor Jiří Vrat



GENERÁLNÍ VIKÁŘ A VIZITÁTOR

- povinnost dle ustanovení kapituly 1616 vizitovat podřízené kláštery jednou za tři roky (návštěvy klášterů i při jiných příležitostech)
- generální kapitula opakovaně ve svých výnosech nařizovala každoroční vizitace klášterů ve všech provinciích
- vizitace jednoho/dvou klášterů i delší vizitační cesta
- dodržování Benediktovy řehole a cisterciáckých předpisů a nařízení; sledování činnosti opata, převora a dalších členů konventu; stav klášterního hospodářství a účetnictví
- praxe 16. a 17. století ovšem jiná – často neodpovídala řádovým ustanovením, odrážela náboženskou, politickou i hospodářskou situaci v daných oblastech (viz svolávání provinciální kapituly česko-moravsko-lužického vikariátu)



Dokumenty vzniklé při vizitacích patří mezi významné prameny poznání řeholní každodennosti:

- konkrétní problémy konventů a prohřešky řeholníků
- zhodnocení působení jednotlivých hodnostářů kláštera
- připomenutí povinností a závazné podoby života v řeholní komunitě
- informace o stavu klášterního hospodářství, podobě a stavu klášterních budov, vybavení budov včetně kostela
- součástí vizitačních protokolů také seznamy řeholníků, můžeme si udělat obrázek o složení konventů (seznamy vznikaly i při jiných příležitostech)

Četnost dochování konkrétních dokumentů bohužel nízká, neodpovídá počtu provedených vizitací. Přes torzovité dochování vizitačních protokolů si můžeme v některých případech udělat obrázek o počtu provedených vizitací – viz rukopisy Mitrovského knihovny (AMB).

Ihs. 243.

Nomina Professorum Jaronsium qui in Visitatione An.
1688. Abbatibus Placensis Visitatoris et Vicarij
neralis Anno Anj 1688. 21. Ibris inventi sunt.

1. P. Amundus Bagnerius Silesius Rathbouiensis Theologus Professor
annis 30. etatis 55. Senior. Nunc Praepositus Slesnovicentis.

2. P. Gerardus ^{Ami} Cypri Boemus Rattenbergensis Theologus 1. Ann. Pr.,
fessus annis 29. etatis 49. Prior.

3. P. Martinus Alimontius Moravus Neostadiensis Theologus. Professor
annis 28. etatis 50. Cantor Civitatis Saarentis.

4. P. Ferdinandus Adam Boemus Pragensis Philologus. Professor
annis 26. etatis 45. Capellanus Slesnovicentis.

5. P. Bernardus Zielegky Moravus Brelicentis Theologus 2. Ann. Pr.,
fessus annis 11. etatis 31. Sacrifca.

6. P. Albericus Peck Moravus Jglavienis Philologus. Professor
annis 10. etatis 36. Cellerarius.

7. P. Benedicus Klabinger Moravus Slesnovicentis Theologus 1. Ann.
Professor annis 10. etatis 32. Cantor et Magister Novit.

8. P. Georgius Boricsky Boemus Polnensis Theologus Professor
annis 9. etatis 34. Cantor Dobrovicentis.

9. P. Stephanus Lossenitzky Moravus Kurimontis Theologus Professor
annis 7. etatis 34. Supplicator.

10. P. Nicolaus Szawosz Boemus Ficklovicentis Theologus Pr.,
fessus annis 7. etatis 24.

VIZITACE ŽĎÁRSKÉHO KLÁŠTERA VE 2. POLOVINĚ 17. STOLETÍ

- 1614 zrušení kláštera (František z Ditrichštejna)
- 1638 obnova žďárského kláštera (Jan Greifenfels z Pilsenburka)
- první zmínka o vizitaci až k roku 1668 (spravován administrátory, sedleckým opatem Vojtěchem Gamsem a velehradským opatem Bartolomějem Ferreriem)

Klášter ovšem nestál mimo pozornost generálního vikáře a vizitátora:

- do roku 1666 jednotliví vizitátoři zároveň opaty Žďáru (Hilger Burghoff)
- personální a zejména hospodářské záležitosti kláštera probírány pravidelně na provinciálních kapitulách (chropyňský plat, věčný plat velehradskému a brněnskému klášteru)

Četnost vizitací obnoveného Žďáru je srovnatelná s ostatními kláštery:

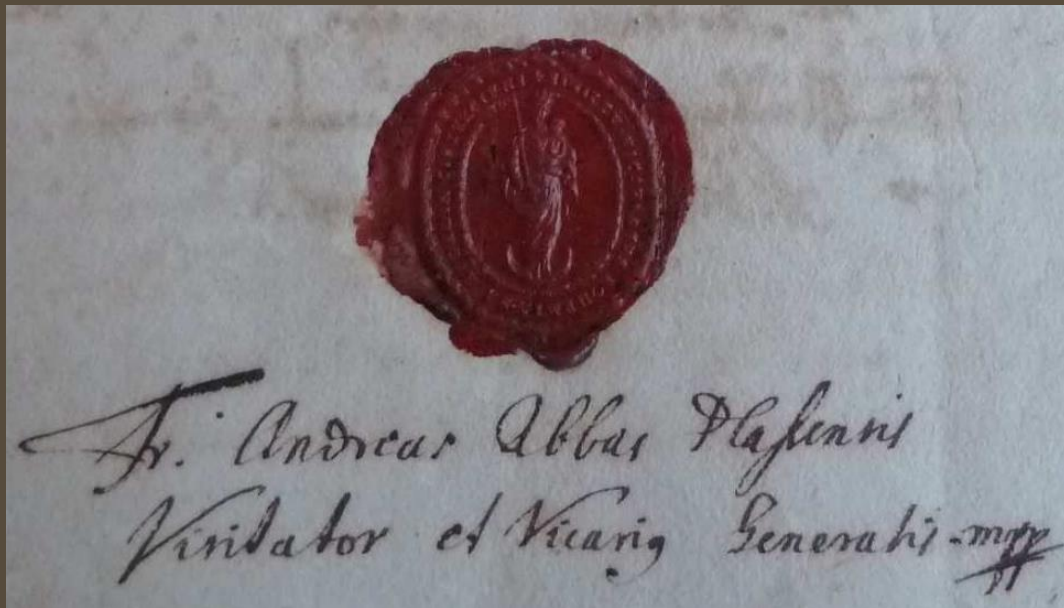
- ve 2. polovině 17. století doloženo 5 vizitací (1668, 1688, 1691, 1695 a 1700)

1700 vizitační cesta oseckého opata Benedikta Littweriga napříč vikariátem (během srpna a září Zbraslav, Sedlec, Pohled, Žďár, Tišnov, Brno, Velehrad)



CHARTA CHARITATIS 1688

- vizitační protokol vyhotovován ve dvou kopiích (nedochovány)
- opis z roku 1691, kdy proběhla další vizitace (viz Augustin Sartorius Acta varia monasterii zarenensis)
- v úvodu popsáno přijetí vizitátora Ondřeje Trojera a jeho pomocníka zbraslavského opata Wolfganga



. 224.
Charta Charitatis Monij Zarenfis
A. 1688

Ihs. In Nomine Dni. Amen.

Nos Fr. Andreas Monij Plassensis Abbas S. Ord. Cist. per Baviam Moraviam et utramque Slesaviam Visitator et Vicarij Generalis, Monium Zarense consistente nobis Dno D. Wolfgango Monij Zarenfis Abbate canonice Visitante. Fueramus imprimis a Dno D. Loci parentu benigne et iuxta morem ordinis recepti. Deum consulimus nos ipsius Monij Ecclesiam, ibiq; iustro tabernaculo et data cum V. be. patione, absolutiq; de more orationibus pro sequenti die Capitulum inimus: in quo congregatis omnibus habito sermone, docuimus nos ad venisse ad Visitandum dictum Monium, tam in Capite qm in membris tam in honorabilib; qm in spiritalib; momentis omnes et singulos, ut conscientias suas non gravent sed fideliter et fiducialiter integrum fratrum domus in scrutinio apparant, nec deserant, quae iam fuerunt correcte aut qua; p; Abbati ho non fuerunt relata, cum si Abbas n; possit argui de veridica et ne; diligentia. Item ut timeant vera, et probabilia deferre, non autem falsa, aut qua; p; hanc non possent, nisi vellent p;na talionis et p;na Calumniatorum.

Instituto itaq; scrutinio variis et auditis sigillatim singulis cum integri; statum domus cognovissemus, iuxta praescripta S. Canonum et Definitionum sanctorum qua; correctionis et reformationis officio videbamus indigere, in hac Charta sigillis vestris munita diligenter et distincte per Paragraphos inscriptum, et appositum, et Vicarij qua; fungimur auctore decernentes, atq; in Visitata, salutaris obedi; mandantes, quatenus ab omnibus et singulis personis deliquis in ipsa Monio ab regulari disciplina viventibus, tam a Capite qm a Membris mirabiliter et exactissime observentur.

§. 1^{mo}
De observantia S. Regulae Legum et Definitionum vestrarum
Orte omnia quidem generaliter in Dno exhortamur omnes, ut pariter corde et animo in omnibus Magistrum sequanter Regulam, nec ab ea temere devietis a quocumq;. Et ne quis fratrum de ignorantia illius se cavuset, vobis, nos omnino iuxta mentem Sanctissimi legislatoris, ut haec Regula Legum in omni; p;gregatione legatur. Et quidem iuxta Dispositionem 7^{ae} Cap. 4. in Beatisim;

compositi. Somnorum et circumspici vultu bilares iucundi et feraci
habitu mundi oculis ut plerumque submissis manibus cum stant aut
ambulans scapulas aut cuculla velatis et ad cingulum coniectis.
Sicut non sola mittella nix dum hora regularia transiunt sed lapides
operti. Denique ita se gerant ut nihil in eorum motibus et conversatione
reprehensibile reperiantur, praeterquam quod ocula iuventium edificat et ad
completum bonum provocet.

q. parhales amiri
Vna admodum liberali
aut quilibet in obsequio
si habent, nec fac
bonis fuerit aut
procedat qui huc dicitur
claudere: qui dicitur
quante p... ..

S. 18

De Recreatione Fratrum.

Indulgendum est apud inquit Seneca, dandumque etiam. Pubine quod
dimentis ac vinum hoc est. quod caet altera lege durabile et est
Mecum nimium atachy duntaxat. Si pugna longi tenentur datus, aut ostra
serenq. nevi aut manus debilitaret. Moderata igitur et modesta man
tia recreatio, et relaxatio deliquitit concedenda, et quom iuxta dicitur,
Iudicium ordinis Dei, qualibet die a prandio usque ad primam et a
vltima vel collatione usque ad 7.

Indulgentia proca deliquitit bis intra septimanam Recreationem
Ordinetur die Martis et die Jovis: quibus diebus ad expansionem
aerum Iuventiorum foras ordine, comitante Priore aut Superiori exi
bunt et ordine revertentur. Ubi memores modestiae et pudicitiae re
ligiosae feminas vel puellas obviante nullatenus verba vel signis
aliquibus minus modestis eant vel cursitent. Quod quia pu
pulis in hoc de scandalizatur, ut honeste puella et matrona exuam
sibi ad Recreationem Religiosae plane horreat occurrere. Quia
sub poena regularis disciplina et suum dierum carcerum et multo magis
quod poenam pariter incurrent quum se foris in Recreatione a com
munitate subduperint & se paraverint.

Et dum hi conflagat saepe ob iniuriam aeris intra multas
septimanas deliquitit foras exire n. pro: Prudens mandaverit
ut curent, ceteri tamen, qui deliquitit domi, honeste disstrabere
possent. Adsum a. soliorum exha Daebanalia strictissima

q. nec ad iller
veneris vel supponas
vener. dicit.

Diligentissimi sub poena gravi infirmitatis. In diebus recreati
onum duntaxat Recreationis in des. hora. In prima post laudam, quam hinc
Recreationem una quadraginta antea pane, possunt. Si quis in hoc
Recreatione et Recreatione suum vel alibi aliorum verberant vel gaudere
presumpserit, pro poenam canonica iuxta distinct. 7. c. 7. tam gravi
poena carceris vel alia puniat, quod aliter hinc in terram.

S. 19

De Dni Abbate

Siquidem Dni Abbas hactenus verbo et exemplo laudabi
litor praesul, Marium a tot et tantis debitis honoraverat, multos
que utilibus et pulchris edificis exornaverat. idcirco de singulis
sua praesertim ad tanto amplioris et Reverentiam obedientiam gratonem
et filialem affum pbendum adhortam. Cui quod in tam gravi mferi
mulate ostibulo in obsequium adhibeat dila. Datus quoque in vltis
Oris. Siquidem et per in suis orationibus et scribis, sicut illis specia
lissime memores quatenus recuperata et grati Dei valetudine, quon
diutissime ijs ad hoc festo et spca p... ..

S. 20

De Cruce

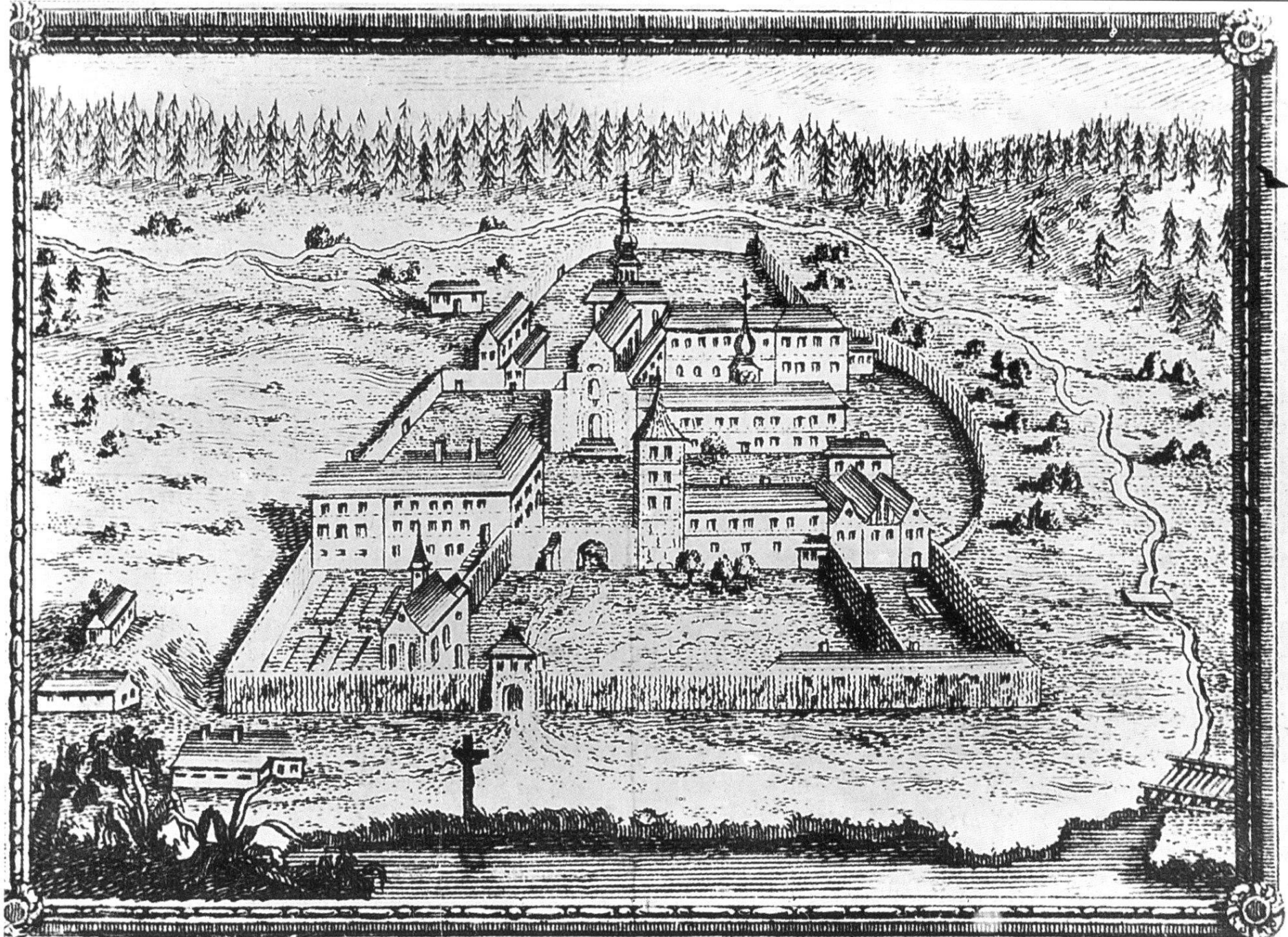
Pror iuxta distinct. 9. c. 3. Presente et absente Abbate inty
et foris in omnibus volle eis se gerat npxe modo hinc infirmitatis.
In frequentatione divini officij sit diligentissim; proa com Priore
in Cruce et via e et edificatoria. Si quodque emanat cogoretur
hoc ipsum Superiori inty et officium suum supplicat, ne unquam
oboz hinc uny vel alioy Superiori proa mixemat.

Sit quoque in promotione et elevatione regulari disciplina studij
sistim; vltis Institutiones & definitiones ordinis diligenter legat et
exacte observari faciat. Vt vltia n. nutuat sed defecty occurren
tel mpx in capto prudenter et discrete iuxta leges ordinis corrigat regulat
In vigilet pariter, ut punientissim; lufus soliorum, vltis capiat
quon vltis dicit

q. in cubo

q. in vigilet pariter ne hinc soliorum
abicy tabacae et cetera n. nile fiet in capto

- 27 paragrafů
- velmi podrobný
- důkladné vylíčení všech bodů řeholního života
- text protkán řadou citátů (z Bible, od sv. Bernarda, odkaz na Senecu)
- výzva vizitátora, aby řeholníci všechny body protokolu bez výhrad dodržovali, aby byla listina v jeho přítomnosti přečtena a všemi s úctou přijata, dále aby byla čtena čtyřikrát do roka



FACIES MONAST. ZARENSIS DE ANNO 1678.



DĚKUJI ZA POZORNOST